

YOSHLARNI TARBIYALASHDA MILLIY-MA'NAVIY QADRIYATLAR TIZIMI

Palimbetova Jayxun Qutlimuratovna

Nukus Davlat Pedagogika Instituti, Magitsratura bo'limi,
Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi magistranti

Xalmenova Xalida Polatovna

Nukus shaxar 21-maktab o'qituvshisi

Summary: This article discusses issues of national values, its role in the education of the younger generation and children, his role in our lives.

Keywords: Upbringing, student, youth, national values, history, function, educational institution, future, factor

Tayanch so'zlar: Tarbiya, o'quvchi, yoshlar, milliy qadriyatlar, tizim, tarix, vazifa, o'quv muassasalari, kelajak, omil

Ключевые слова: воспитание, ученик, молодежь, национальные ценности, история, функция, учебное заведение, будущее, фактор

Rezyume: Ushbu maqolada yoshlarni har tomonlama rivojlantirishda va tarbiyalashda milliy qadriyatlarning ahamiyati, ularning hayotimizdagi o'rnini haqida so'z qilinadi.

Резюме: В данной статье рассматриваются вопросы о национальных ценностях, его роль в воспитании подрастающего поколения и детей, его роль в нашей жизни.

Mustaqillikning dastlabki yillaridanoq ajdodlarimiz tomonidan ko'p asrlar davomida yaratilgan bebaho ma'naviy, madaniy merosimiz davlat siyosatining muhim vazifalaridan biri bo'lib kelmoqda.

Turli xalqlar va millatlar hayotiga islomiy qadriyatlar kirib borganida dastlab qarshilikka uchragan. Islom dini o'zining insonparvarlikka asoslangan qadriyatlari tizimini tavsiya qilar ekan, murosa va kelishuv yo'lidan borgan.

Bugungi zamonaviy qadriyatshunoslik fanida milliy qadriyatlar kishilarning tabiiy, tarixiy va ijtimoiy birligini ta'minlaydigan etnik makonda shakllanadi. Rang-barang tarzda, turli shakllarda namoyon bo'ladi, kishilarning ongiga, hayot tarziga o'ziga xos tarzda ta'sir qiladi, deyiladi. SHuningdek, milliy qadriyatlarni kishilarning o'zaro munosabatlarida, ijtimoiy faoliyatlarida ko'zga tashlanib turishidan hamda ana shu munosabat, faoliyat, maqsad, ehtiyoj va intilishlar uchun ma'naviy asosdan bilib olsa bo'ladi.

Inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo'lgan barcha narsalarga qadriyatlar deyiladi. Qadriyatlar - narsa va voqealar, jamiyat, moddiy va ma'naviy boyliklarning ahamiyatini ifodalash uchun qo'llanadigan tushuncha.

Har bir fanga o'z nomini bergan asosiy tushunchalar bo'lgani kabi «qadriyat» tushunchasi ham «qadriyatshunoslik» atamasi uchun shunday asos bo'la oladi. Farbda bu atama yunoncha «axio» (qadriyat) va «Logos» (fan, ta'limot) tushunchalaridan tashkil topgan. Qadriyat va qadriyatlar milliy g'oyaning muhim kategoriyalaridan biri, bo'lib, qadriyatlar axloqiy qoida va me'yorlar, ideallar va maqsadlardagi baholash mezonini va usullarini ham o'zida aks ettiradi. Ular halollik, poklik, o'zaro yordam, adolatlilik, haqiqatgo'ylik, ezigulik, tinchlik, shaxs erkinligi, mehr-muhabbat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi fazilatlar, burch, vijdon, or-nomus, mas'uliyat kabi axloqiy tushunchalar shaklida namoyon bo'ladi. Qadriyat o'z tabiatiga ko'ra,

ijtimoiy-tarixiy xarakterga ega. Ijtimoiy taraqqiyot jarayonida u o'zgaradi va takomillashadi. SHuning uchun qadriyat to'g'risidagi ta'limotlar ham takomillashib, rivojlanib boradi.

Har bir xalqning o'zi uchun e'zozli, qimmatli bo'lgan ma'naviy boyliklari bo'ladi. Bular asrlar davomida avlod-dan-avlodga o'tib kelgan, hozirgi kunda ham o'zining ahamiyati va qadrini yo'qotmagan, shu xalqning iftixor manbaiga aylangan durdonalardir. Masalan, o'zbeklarda «Alpomish», qirg'izlarda «Manas» dostoni bilan, misrliklar qadimiy piramidalar, francuzlar Parijdagi Luvr saroyi bilan haqli ravishda faxrlanadilar.

Millat va elatlarning o'ziga xos tarixiy merosi, san'ati va adabiyoti bilan bir qatorda ularning urf-odat va marosimlari, madaniy munosabat va axloqiy fazilatlar ham ma'naviy qadriyatlar tizimiga kiradi. Bular xalqning o'ziga xosligini saqlab qolishda, yosh avlodni tarbiyalashda, shaxsning ijtimoiylashuvida muhim rol o'ynaydi.

Milliy-madaniy an'analarimiz, tarixiy taraqqiyot davomida erishgan va erishayotgan yutuqlarimizni asrab-avaylash, mustaqilligimizni mustahkamlash, yoshlar ongiga Vatanga, millatga hurmat ruhida tarbiyalash - bugungi kunda milliy g'oyani targ'ib qilishning eng asosiy maqsadlaridandir.

Hozirgi zamonda ilg'or davlatlar hayotining demokratik tamoyillari ham inson qadrini nechog'li yuksaklikka ko'tarishi bilan baholanadi. Mamlakatimizdagi tub o'zgarishlar, islohotlarning mohiyati ham ana shu tamoyildan kelib chiqadi. Bu tamoyilni amalga oshirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslangan yangicha dunyoqarash, sog'lom tafakkurning shakllanishi katta ahamiyatga ega.

Xalqning madaniy qadriyatlari, ma'naviy merosi ming yillar mobaynida Sharq xalqlari uchun qudratli ma'naviyat manbai bo'lib xizmat qilgan. Uzoq yillar davomida totalitar tuzumga qaramay o'zbek xalqining madaniy qadriyatlari, an'analari saqlanib qolindi.

Ma'naviy qadriyatlarning tiklanishi, milliy o'zlikni anglashi murakkab sharoitda - eski imperiya tuzumi barbod bo'lgan va yangi ijtimoiy munosabatlar qaror topayotgan bir sharoitda yuz berdi.

Jangari millatchilik, diniy murosasizlik va «o'zimniki» bo'lmagan hamma narsaga nafrat bilan qaraydi. SHu boisdan ularni har tomonlama hisobga olgan holda ma'naviy tiklanishning ijobiy, bunyodkorlik, bir - birini to'ldiradigan siyosiy, iqtisodiy va madaniy dasturlar ishlab chiqish, amalga oshirishni zarur qilib qo'ydi.

Hozirgi vaqtda xavfsizlikni ta'minlash texnologik va texnokratik uslubiyot asosida tashkil etish-davr talabidir. Yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlash vazifasi, o'z navbatida jarayonni tizimlashni, natijani avvaldan kafolatlashni, jarayonga istalgai paytda tuzatishlar kiritish imkoniyati bo'lishini taqozo etadi.

Milliy ma'naviy qadriyatlar ko'p asrlik tarixga ega. O'zbekistondagi tarixiy obidalar, madaniy yodgorliklar yo urf-odat va marosimlarni tahlil qilish, ularning paydo bo'lishi juda qadim zamonlarga borib taqalishini ko'rsatadi. Masalan, «Avesto» bundan 2700 yil muqaddam 12 ming mol terisiga oltin xarflar bilan bitilgan bu asar paydo bo'lishi uchun undan avval ham kamida necha ming yillik davr o'tganligi, teran hayotiy tajriba va hikmatlar to'planganligi, shubhasiz. Bu asar yuksak madaniy hayot, falsafa va fan, hottotlik va mushtariylik rivojlanishi natijasida yaratilganligi uchun ham shu paytgacha o'z qimmatini yo'qotmadi.

Davrlar o'tishi bilan milliy ma'naviy qadriyatlar ham o'zgarib, rivojlanib, yangilanib, boyib boradi. Zamon ruhiga va taraqqiyot talablariga mos kelmay qolgan me'yor va talablar inkor etiladi. Yangicha tasavvur va yondashuvlar, fazilat va odatlar hayotga kirib keladi.

Pedagogik o'qitish texnologiyasi esa uni singdirishda muhim va asosiy dastak vazifasini bajaradi. Milliy g'oyaning asosiy tashuvchisi-yoshlar hisoblanadi. SHuni hisobga olganda, bugun yoshlarning ongiga milliy g'oya maqsadlarini singdirish, ularni an'analarimiz, tariximiz, umume'tirof etilgan demokratik tamoyillar ruhida tarbiyalash bugungi kunda milliy siyosatimizning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy g'oya targ'ibotining asosiy maqsadi-avvalo, jamiyat barcha a'zolari, shuningdek, yosh avlodni shu g'oyaga ishonch va e'tiqod asosida tarbiyalash, ularni turli "mafkuraviy xavflar"dan himoya qilish, davlat va jamiyat manfaatlarini doimo o'ziga ma'suliyat deb his qiladigan holatda tarbiyalash bugun alohida mazmun kasb etmoqda.

Milliy qadriyatlar - millat uchun muhim ahamiyat kasb etadigan, etnik jihat va xususiyatlar bilan bog'liq bo'lgan qadriyatlar shakllidir. Dunyoda o'ziga xos qadriyatlari bo'lmagan millat yo'q. Milliy qadriyatlar millatning tarixi, yashash tarzi, ma'naviyati hamda madaniyati bilan uzviy bog'liq holda namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda xalqimizning ma'naviy merosi, an'analari, urf-odatlar, adabiyoti, san'ati bilan umuminsoniy qadriyatlarning milliy darajada namoyon bo'lish shakllari islomiy qadriyatlar bilan bog'lanib ketgan. Ular millatimizning tarixiy rivojlanish jarayonida avloddan avlodga o'tib kelayotgan madaniy xususiyatlar va jihatlarda o'z aksini topadi.

Adabiyotlar:

1. Islom va milliy qadriyatlar. Abdus Somad Abdul Vosit Tojiddinov, Toshkent islom instituti talabasi Muslim.uz.04.11.2017
2. O'zbekiston Respublikasining Konstituciyasi. -T. «O'zbekiston», 2003, 4-10-betlar.
3. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka, tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T.6. -T.: «O'zbekiston», 1997. 31-40, 125-135, 149-162-betlar.
4. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asrga intilmoqda. -T.: «O'zbekiston», 2000. 6-12, 14-26, 28-38, 47-48-b.
5. Abdulla Avloniy. «Turkiy guliston yoxud axloq». -T.: «SHarq» 1994. 39-52-betlar.
6. Azizxo'jaev A.A. Davlatchilik va ma'naviyat. -T.: «SHarq», 1997. 19-41 betlar.
7. Milliy istiqlool g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar, -T.: «O'zbekiston», 2001. 136-150-betlar.